

O sudbini Mije Kirhmajera (Kirchmayer), načelnika Đakova u vrijeme NDH, 1941.-1945.*

UDK 94(497.5 Đakovo)“1941/1945”

32-05 Kirhmajer, M.

Pregledni rad

Vladimir Geiger

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Arhivsko gradivo i tisak omogućavaju dopunu i korekciju dosadašnjih spoznaja i navoda i točniju rekonstrukciju sudbine Mije Kirhmajera (Kirchmayer), gradonačelnika Đakova u vrijeme NDH. U neposrednom poraću Miju su uhitile, neznamo kada, gdje i pod kojim okolnostima komunističke vlasti, i u istražnom je pritvoru od 27. studenoga 1945. Okružni Narodni sud u Slavonskom Brodu osudio ga je 25. siječnja 1946. na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom od 20 godina, gubitak građanskih i političkih prava te na konfiskaciju imovine. Presudu je potvrdio 23. veljače 1946. Vrhovni sud NR Hrvatske u Zagrebu. Tijekom izdržavanja kazne u Zavodu za prisilni rad Stara Gradiška Mijo je umro 1. prosinca 1946., na Kažnjeničkom odjelu bolnice Rebro u Zagrebu.

Ključne riječi: Mijo Kirhmajer (Kirchmayer), “Legija boraca za slobodu i nezavisnost Hrvatske”, Đakovo, gradonačelnici, Zavod za prisilni rad Stara Gradiška

* Rad je ostvaren u sklopu znanstvenog projekta Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu “Ljudski gubici Hrvatske u Drugome svjetskom ratu i poraću” (019-0190609-0584), koji se provodi uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

Mijo (Mišo, Miško) Kirhmajer (Kirchmayer)¹, jedan je od znamenitih Đakovčana čiji životopis nije dostatno istražen i napisan. No mnogobrojni navodi i podaci u historiografiji, povijesnoj publicistici, memoaristici, tisku i arhivskom gradivu, omogućavaju podosta iscrpnu i prilično točnu rekonstrukciju Mijina života.

Mijo je rođen 13. lipnja 1895. u Đakovu, u pohrvaćenju njemačkoj obitelji kao peto od desetero djece Mije Kirchmayera i Rozalije rođ. Ackerman. Po zanimanju je bio bačvar, oženjen Sofijom rođ. Vitner, bez djece. U vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslavije, osnivač je i član nekoliko đakovačkih društava (Klub biciklista "Zvijezda", Društvo za tjelovježbu "Hrvatski sokol", Hrvatska čitaonica, Hrvatski dom, Hrvatsko seljačko lovačko društvo za kotar Đakovo). Potkraj dvadesetih godina, Mijo je član Gradskog odbora Hrvatske seljačke stranke u Đakovu, i pripadao je *desnom krilu* HSS-a, bliskom pravašima i kasnije ustaško-domobranskom pokretu. Pred Državni sud za zaštitu države u Beogradu, Mijo je izveden u siječnju 1929. jer je "vrijeđao Nj. V. kralja" te je osuđen na šest mjeseci lišenja slobode. Kao pripadnik "Legije boraca za slobodu i nezavisnost Hrvatske", pod vodstvom Mije Seletkovića, Mijo je sudionik, u travnju 1930., jedne od najranijih vojno-terorističkih djelovanja ustaša u Kraljevini Jugoslaviji, kada je ilegalna skupina, uglavnom Đakovčana, na poticaj vodstva hrvatskih političkih emigranata, ustaško-domobranskog pokreta u Austriji i Mađarskoj, Ante Pavelića i Gustava Perčeca, namjeravala izvesti atentat (bombaški prepad) na tzv. poklonstvenu deputaciju, sastavljenu od članova bivše HSS i predvođene Karlom Kovačevićem, koja je trebala posjetiti kralja Aleksandra Karađorđevića u Beogradu i, nakon uvođenja diktature u siječnju 1929., izraziti mu vjernost i potporu hrvatskih krajeva i hrvatskog stanovništva. "Legija boraca za slobodu i nezavisnost Hrvatske", u kojoj je značajnu ulogu imao i Mijo, namjeravala je izvesti atentat postavljenjem eksploziva na prugu, između Strizivojne - Vrpolja i Starih Mikanovaca, kojom je iz Zagreba u Beograd trebao proći vlak s deputacijom, ali predviđeni atentat (bombaški prepad) nije uspio, i ilegalna je skupina otkrivena i u većini uhićena potkraj ljeta 1930., među njima i Mijo. Prema optužnici kao pripadnik "tajne organizacije, koja je htjela da otcijepi hrvatske zemlje od Kraljevine Jugoslavije" te radi sudjelovanja u terorističkim djelima protiv Kraljevine Jugoslavije, Mijo je u svibnju 1931. sa skupinom hrvatskih nacionalista, sudionika pokušaja terorističkog čina, pretežito Đakovčana, pred Državnim sudom za zaštitu države u Beogradu, osuđen najprije na smrt vješanjem, zatim je pomilovan na doživotnu

1 U izvorima, tisku i literaturi prezime se uglavnom navodi u dvije inačice, kao Kirhmajer i kao Kirchmayer, a ponekad i kao Kirchmajer i kao Kirchmaier.

robiju, a 1936. kazna mu je smanjena na 20 godina teške robije. Također, i ostali uhićeni pripadnici "Legije boraca za slobodu i nezavisnost Hrvatske", osuđeni su na dugogodišnje robije, no amnestirani su i oslobođeni nakon uspostave Banovine Hrvatske, Mijo se nakon što je amnestiran 1939. vraća u Đakovo te od 1940. službuje kao općinski činovnik. Nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske Mijo je, kao iskazani hrvatski nacionalist, imenovan u svibnju 1941. načelnikom Đakova, i tu je dužnost obnašao do travnja 1945.²

Arhivsko gradivo i tisak iz 1945. i 1946., pa i sjećanja suvremenika, omogućavaju dopunu i korekciju dosadašnjih spoznaja i navoda i točniju rekonstrukciju Mijine sudbine.

-
- 2 Mirko MARKOVIĆ, Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja, *Zbornik Đakovštine*, knj. 1, Zagreb, 1976., str. 281.; Vladimir GEIGER, Nijemci na vlastelinstvu đakovačke biskupije do 1848./49. godine, *Croatica Christiana Periodica*, god. XXII, br. 42, Zagreb, 1998., str. 67.; Vladimir GEIGER, Nijemci Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu (1941.-1945.), *Časopis za suvremenu povijest*, god 28, br. 3, Zagreb, 1996., str. 401.; Vladimir GEIGER, *Nijemci u Đakovu i Đakovštini*, Zagreb, 2001., str. 14., 142., 146.; Vladimir GEIGER, Osnivanje i pravila Kluba biciklista "Zvijezda" u Đakovu 1921. godine, *42. Đakovački vezovi. Prigodna revija*, god. XXXIX, br. 38, Đakovo, 2008., str. 85.; Hrvatski državni arhiv, Zagreb, UOZV VIII-10 22014/1921., PU UO VIII-10 59532/1922., PU UO VIII-10 50148/1922., PU UO VIII-10 21844/1923., BH OUP I-3 32854/1940.; Stavljten pred sud za zaštitu države, *Narodna obrana*, god. X (VI.), br. 4, Đakovo, 26. siječnja 1929., str. 4.; Hrvati pred sudom velike Srbije u Beogradu, *Grič. Hrvatska korespondencija*, Beč, 7. svibnja 1931., str. 3.; U ime Njegovog Veličanstva osuđena su tri Hrvata na smrt vješanjem a jedanaestorica na 126 godina robije, *Grič. Hrvatska korespondencija*, Beč, 27. svibnja 1931., str. 1.-2.; Veliki proces proti Hrvata u Beogradu, *Hrvatski dombran*, god. II, br. 1, Buenos Aires, 12. lipnja 1931., str. 4.-5.; 3 smrtno osude i 126 godina teške robije, *Hrvatski dombran*, god. II, br. 1, Buenos Aires, 12. lipnja 1931., str. 8.; Veliki proces proti Hrvata u Beogradu, *Hrvatski dombran*, god. II, br. 2, Buenos Aires, 19. lipnja 1931., str. 5.; Tri smrtno osude, *Hrvatski dombran*, god. II, br. 3, Buenos Aires, 26. lipnja 1931., str. 4.; Beograd kroji strašne osude, *Hrvatski dombran*, god. II, br. 4, Buenos Aires, 4. srpnja 1931., str. 4.-5.; Rasprava proti M. Kirchmayera, koji je osuđen na doživotnu robiju, *Hrvatski list*, god. XII, br. 281 (3750), Osijek, 13. listopada 1931., str. 6.; Ivan BERNARDIĆ, *Život iza željeznih rešetki*, [Zagreb, 1940.], str. 86., 94.; Mirko GLOJNARIĆ, *Borba Hrvata. Kronika dvaju desetljeća političke povijesti (1919-1939)*, Zagreb, 1940., 271.; Krešimir Miron BEGIĆ, *Ustaški pokret 1929-1941. Pregled njegove povijesti*, Buenos Aires, 1986., str. 163.-164.; Bogdan KRIZMAN, *Ante Pavelić i ustaše*, Zagreb, 1983., str. 71.; Mario JAREB, *Ustaško-domobranski pokret od nastanka do travnja 1941. godine*, Zagreb, 2006., str. 231.-232.; Mario JAREB, Đakovo i ustaško djelovanje tijekom tridesetih godina dvadesetog stoljeća, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 8, Đakovo, 2007., str. 135.-150.; Zdravko DIZDAR, Osnivanje i djelatnost četničkih udruženja na području đakovačkog kotara u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslaviji 1918.-1941. godine, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 9, Đakovo, 2009., str. 129.-130.; Zvonko BENAŠIĆ, Đakovčanima smrtno kazne za pokušaj diverzije, *42. Đakovački vezovi. Prigodna revija*, god. XXXIX, br. 38, Đakovo, 2008., str. 158.-160.; Mira KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Gospodarske i socijalne prilike u Đakovu i Đakovštini od 1929. do 1941. godine, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 5, Đakovo, 2001., str. 99., 127.-128., 130.; *Hrvatska obnova*, god. I (XXII), br. 4 (18), Đakovo, 1. lipnja 1941., str. 8.; Željko LEKŠIĆ, Tko su bili đakovački načelnici, *Đakovačke novine*, god. III, br. 23, Đakovo, 11. ožujka 2005., str. 9.; Mato LUKAČEVIĆ, Mladen ĐAKOVIĆ, Stjepan JAKAB, Ivo TUBANOVIĆ (priř.), *Prešućene žrtve Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu i poraću*, Đakovo, 2007., str. 334. I tamo navedeni izvori i literatura.

U neposrednom poraću Miju su uhitile, neznano gdje i kada i pod kojim okolnostima, nove komunističke vlasti, i u istražnom je pritvoru od 27. studenoga 1945. Okružni Narodni sud u Slavonskom Brodu, na temelju Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj i Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, Miju je osudio 25. siječnja 1946. na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 20 godina, gubitak građanskih i političkih prava u trajanju od 10 godina te na konfiskaciju cjelokupne imovine. (Prilog 1 i 2) Presudu je potvrdio 23. veljače 1946. Vrhovni sud Narodne Republike Hrvatske u Zagrebu. (Prilog 3) Mijo je osuđen, ponajprije, jer je bio gradonačelnik Đakova u vrijeme NDH. Naime, zbog nedostatka dokaza, Miju je Okružni Narodni sud u Slavonskom Brodu oslobodio dijela optužnice, u kojem ga se teretilo da je u svibnju 1941. organizirao uhićenje i protjerivanja odnosno otpremanje u logor Židova, Srba i Roma te konfiskaciju i prodaju njihove imovine. Znakovito je, i štoviše bizarno, što je Mijo i presudom Okružnog Narodnog suda u Slavonskom Brodu i presudom Vrhovnog suda NR Hrvatske u Zagrebu proglašen 1946. krivim i zbog svoje djelatnosti 1930., iako je za ta krivična djela bio već jednom pravomoćno osuđen 1931. Tijekom izdržavanja kazne u Zavodu za prisilni rad Stara Gradiška Mijo je umro 1. prosinca 1946., u 51. godini života, na Kažnjeničkom odjelu bolnice Rebro u Zagrebu.³ (Prilog 4 i 5)

*

U tijeku istraživanja, uputama na izvore, tisak i literaturu znatno su mi pripomogli: dr. sc. Augustin Franić (Dubrovnik), dr. sc. Mario Jareb (Hrvatski institut za povijest, Zagreb), Branko Ostajmer, prof. (Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod), Ivan Kirhmajer, dr. med. i Željko Lekšić, dipl. iur. (Đakovo). Koristim i ovu priliku i iskazujem im svoju zahvalnost.

3 Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 1560 - Odjel/Služba za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija Republičkog sekretarijata za pravosuđe i upravu Socijalističke Republike Hrvatske; T. B., Osuđen bivši đakovački načelnik - ustaša, *Glas Slavonije*, god. IV, br. 245, Osijek, 31. siječnja 1946., str. 4.; M. LUKAČEVIĆ, M. ĐAKOVIĆ, S. JAKAB, I. TUBANOVIĆ (prir.), *Prešućene žrtve Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu i poraću*, str. 334.; Augustin FRANIĆ, *KPD Stara Gradiška mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika*, Dubrovnik, 2009., str. 42.

Prilozi:

1.

Presuda Okružnog Narodnog suda u Slavonskom Brodu, od 25. siječnja 1946., Miji Kirhmajeru, na temelju Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj i Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, na kaznu prisilnog rada s lišenjem slobode u trajanju 20 godina i na gubitak građanskih i političkih prava u trajanju 10 godina te na konfiskaciju cjelokupne imovine

Kz. 298/45.

U ime naroda !

Okružni narodni sud u Slav.[onskom] Brodu u vijeću sastavljenom od predsjednika o.[kružnog] n.[arodnog] s.[uda] Gvozdić Petra, kao predsjedatelja vijeća te članova vijeća Belamarić Frane, tajnika o.[kružnog] n.[arodnog] s.[uda] i Vrabc Franje prisuditelja, uz sudjelovanje Vuksanović Pauline kao zapisničara u kaznenom predmetu protiv Kirhmajer Mije radi zločina iz čl. 3. t. 6. z.[akona] o. k.[rivičnim] d.[jelima] protiv naroda i države⁴, te čl. 2. t. 8 Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj⁵, u prisutnosti okrivljenog te njegovog branitelja Koprivčević Josipa, odv.[jetnika] iz Sl.[avonskog] Broda, te u prisutnosti referenta javnog tužitelja okruga Sl. Brod Čučković Milana dana 25 siječnja 1946 izrekao je i objavio ovu

O s u d u :

Okrivljeni Kirhmajer Mijo, sin Mije i Roze rođj. Kerman⁶, rođen 13/VI. 1895 u Đakovu, gdje i živi, rkt. vjere, Hrvat, oženjen, bez djece, pismen, bačvar, državljanin FNRJ, navodno nekažnjavan.

-
- 4 Zakon o krivičnim djelima protiv naroda i države, član 3., točka 6., određuje da se kao krivično djelo protiv naroda i države smatra i kaznit će se: "tko u vrijeme rata i okupacije stupi u političku suradnju ili primi službu u organima neprijateljske vlasti i pomaže ih u sprovođenju rekvizicije, oduzimanja hrane i drugih dobara ili u provođenju ma kakvih prisilnih mjera prema stanovništvu Jugoslavije." Usp. *Službeni list DF Jugoslavije*, god. I, br. 66, Beograd, 1. rujna 1945.
 - 5 Odluka o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, član 2., točka 8., određuje: "Zločinom ili prestupom u smislu ove Odluke smatrat će se naročito: [...] 8./ učešće u izdajničkim, političkim i vojničkim organizacijama ili pomaganjem takovih bilo prije sloma Jugoslavije u cilju njezinoga poraza ili poslije njega u svrhu oslabljenja otporne snage u oslobodilačkoj borbi." Usp. *Narodne novine. Službeni list Federalne Hrvatske*, god. I, br. 2, Zagreb, 7. kolovoza 1945.
 - 6 Ispravno bi bilo: Ackerman.

kriv je:

1/ što je još za vrijeme bivše Jugoslavije stupio u vezu sa organizatorima ustaškog pokreta [Antom] Pavelićem i [Gustavom] Perčecom koji su emigrirali iz Jugoslavije, dakle uzeo učešća u izdajničkoj političkoj organizaciji odnosno pomagao takovu prije sloma Jugoslavije u cilju njezinog poraza i time počinio zločin iz čl. 2. t. 8 Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj.

2/ što je za cijelo vrijeme NDH bio gradski načelnik Djakova, dakle za vrijeme rata i okupacije primio službu u organima neprijateljske vlasti.

Okrivljeni je stoga temeljem čl. 3 Odluke o zaštiti nacionalne časti H.[rvata] i S.[rba] u Hrvatskoj⁷ kažnjava kaznom prinudnog rada s lišenjem slobode u trajanju od 20 /dvadeset/ godina, te na gubitak građanskih i političkih prava u trajanju od deset godina, te na konfiskaciju cjelokupne imovine.

Okrivljeni se oslobadja od optužbe da je neustanovljenog dana, mjeseca svibnja 1941. kao gradonačelnik Djakova organizirao hapšenje i protjerivanje Židova i Srba Djakova i okolnih mjesta, te na konfiskaciju njihove imovine, koju je kasnije na javnoj dražbi dao prodati, dakle bio organizator hapšenja i otpremanja u koncentracioni logor stanovnika Jugoslavije, te organizator pljačke privatne imovine i time počinio zločin iz čl. 3. t. 3. z.[akona] o. k.[rivičnim] d.[jelima] p.[rotiv] n.[aroda] i d.[ržave]⁸.

Okrivljenom se uračunava u kaznu i izdržani pritvor od 27. XI. 1945.

7 Odluka o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, član 3., određuje: "Djela iz ove odluke kažnjavat će se: a/ gubitkom nacionalne časti; b/ prisilnim radom; c/ djelomičnim ili potpunim konfiskacijom imovine ili novčanom kaznom; d/ izgonom. Kazna gubitka nacionalne časti sastoji se u isključenju iz javnog života, gubitka prava na javne funkcije, kao i gubitku svih građanskih prava. Okrivljenik može biti istovremeno kažnjen sa više kazni. Podstrekivanje i pomaganje također se kažnjava." Usp. *Narodne novine. Službeni list Federalne Hrvatske*, god. I, br. 2, Zagreb, 7. kolovoza 1945.

8 Zakon o krivičnim djelima protiv naroda i države, član 3., točka 3., određuje da se kao krivično djelo protiv naroda i države smatra i kaznit će se: "tko izvrši ratni zločin, tj. tko u vrijeme rata i neprijateljske okupacije radi kao pokretač, organizator, naredbodavac, pomagač ili neposredni izvršilac ubijstava, osuđivanja na smrtne kazne i njihovog izvršavanja, hapšenja, mučenja, prisilnog iseljavanja ili odvođenja u koncentracione logore, u internaciju i na prisilni rad stanovništva Jugoslavije; tko vrši namjerno izgladnjavanje stanovništva, prinudno odnarođivanje, prinudnu mobilizaciju, odvođenje u prostituciju i silovanje, prisilno prevođenje u drugu vjeru; tko pod istim uvjetima vrši potkazivanja koja imaju za rezultat u ovom stavu navedene mjere terora i prisiljavanja ili tko pod istim okolnostima naređuje ili vrši paleže, uništavanja ili pljačku javne ili privatne imovine, tko postane funkcioner terorističkog aparata i policijskih formacija okupatora ili službenik zatvora, koncentracionih i radnih logora, ili nečovječno postupa s jugoslavenskim državljanima i ratnim zarobljenicima." Usp. *Službeni list DF Jugoslavije*, god. I, br. 66, Beograd, 1. rujna 1945.

R a z l o z i :

Okrivljeni navodi, da je za vrijeme bivše Jugoslavije bio pripadnik HSS i član gradskog odbora i kao takav dolazio često u vezu sa tadašnjim šefom policije, a kasnije ustaškim pukovnikom Mijom Seletkovićem, koji je bio iz službe otpušten godine 1928. Navodi da se je češće sastajao sa Mijom Seletkovićem nakon diktature godine 1929., a i kasnije da su razgovarali o novo nastaloj političkoj situaciji i stanju u zemlji, te u tim je razgovorima Seletković izražavao svoje mišljenje i uvjerenje, da do promjene stanja u Jugoslaviji, a naročito u Hrvatskoj ne može doći bez intervencije iz inozemstva stim u vezi spominjao je Pavelića i Perčeca, te potrebu vršenja terorističkih čina. Tako je Seletković jednom zgodom pripovjedao da je bio u Pečuhu sa Perčecom, te da je Perčec naglasio potrebu jače organizacije, a isto tako i potrebu odašiljanja ljudi na izobrazbu u te svrhe u Madjarsku. U to vreme da se je Pavelić nalazio prema izjavi Perčecovoj u Beču, gdje je takodjer radio na organizaciji otpora iz inozemstva. Seletković da je izjavio da je Perčec naročito isticao da se treba spriječiti deputacija Karla Kovačevića u Beograd i da će on pružiti svaku moguću pomoć u tome. Neposredno [...] ⁹ razgovarao sa tadašnjim predsjednikom kotarske organizacije HSS Devčić Draganom te poslanikom HSS Fabom Petrovićem, koji su izjavili da su dobili uputstva iz Zagreba od [Ivana] Pernara, da se ima spriječiti odlazak deputacije Karla Kovačevića u Beograd tako je došlo i do toga da mu je Seletković rekao i povjerio mu se da želi izvršiti atentat na vlak između Strizivojne i Mikanovaca i rekao mu da ga u noći dovede do pruge kuda će doći sa eksplozivom. Okrivljeni da je to i učinio, no atentat da nije uspio, jer mina nije opalila. Poslije toga da je okrivljeni bio uhapšen i presuđen po sudu za zaštitu države na kaznu smrti, a zatim pomilovan i kazna mu je izmjenjena kaznom zatvora, dok je Seletković pobjegao. Seletkovića poslije toga nije vidio sve do godine 1942 kada je u dva navrata bio u Đakovu, te s njim i razgovarao.

Dana 20/V. 1941. da je bio postavljen za načelnika grada Đakova i tu je dužnost vršio sve do oslobodjenja. I sam okrivljeni pretpostavlja da je gradonačelnikom bio imenovan po prijedlogu ustaškog pukovnika Mije Seletkovića. Poriče, da bi neposredno sudjelovao kod proterivanja Srba, Židova i Cigana, te navodi, da je općina odbila formulare, koji su došli preko kotara i koji su bili razdjeljeni svim Židovima, Srbima i Ciganima. Srbi i Cigani da su bili odpremljeni u logor po osječkoj policiji, žandarmeriji i ustašama. Konfiscirane stvari Srba, Židova i Cigana, da je prodavala kotarska oblast, te da je tom prilikom

9 Nečitko.

kod prodaje sudjelovao općinski činovnik Antun Dečak, a stvari prodavao kotarski činovnik Josip Gajger.

Kako je dakle iz iskaza samog okrivljenog vidljivo okrivljeni je stajao posredstvom kasnijeg ustaškog pukovnika Seletkovića Mije u vezi sa organizacijom ustaškog pokreta u emigraciji Pavelićem i Perčecom.

Okrivljeni je bio upoznat detaljno sa svim planovima ovoga dijela emigracije, te sa terorističkim metodama njihova rada kako to slijedi iz samog priznanja okrivljenog, koji je bio upoznat i s time da je ta emigracija usko povezana s Pernarom i uopće reakcionarnim vodstvom HSS, što je vidljivo iz izjave okrivljenog, koji je upute za atentat na vlak između Strizivojne i Mikanovaca dobio istovremeno od vodstva emigracije kao i posrednim putem preko Pernara, iz čega je vidljivo da je postojao koordinirani rad između emigracije na čelu sa Pavelićem i reakcionarnim dijelom vodstva HSS.

Okrivljeni navodi da se za to djelo ne osjeća krivim jer je radio protiv diktature Živkovićeve u bivšoj Jugoslaviji. Ta obrana okrivljenoga je neumjesna jer je poznato da se je Pavelić povezao u inozemstvu najprije sa najreakcionarnim krugovima u Bugarskoj, a zatim u Madjarskoj, Njemačkoj i Italiji, kojima je bio cilj ne promjena režima u Jugoslaviji nego propast i uništenje Jugoslavije kao države i podvrgavanje njezinih naroda tuđoj neprijateljskoj vlasti.

Pošto je okrivljeni bio detaljno upoznat posredstvom Seletkovića sa metodama rada ustaške emigracije, kako to slijedi iz njegovoga iskaza, te konačno i sa namjeranim atentatom na vlak između Strizivojne i Mikanovaca u kojem je sudjelovao, došao je sud do uvjerenja da je okrivljeni taj atentat mogao izvršiti samo kao organizirani član izdajničke političke organizacije organizirane u inozemstvu po neprijateljima naše domovine i njihovim ustaškim plaćenicima.

Logična posljedica takovog stava okrivljenoga bila je da je okrivljeni kao čovjek povjerenja ustaških vlasti odmah u početku NDH postao gradskim načelnikom u Đakovu i kao takav ostao sve do oslobođenja.

Da je okrivljeni upravo kao čovjek povjerenja ustaških vlasti postao gradonačelnikom, slijedi i iz njegovog iskaza kojim priznaje da je postao gradonačelnikom po prijedlogu ustaškog pukovnika Mije Seletkovića, a slijedi to i iz iskaza svjedoka Cvek Antuna, šefa ratne dopisne službe u godini 1943. za centar Đakovo, koji je izjavio da je u njihovoj kartoteci okrivljeni bio označen kao ustaški raspoložen.

Okrivljeni se tečajem dokaznog postupka pozvao na iskaz svjedoka te priložio i izjave građana Đakovačkih, kojima je navodno pomagao za vrijeme okupacije.

Sud kod ocjene dokazala nije uzeo u obzir iskaze tih svjedoka odnosno izjave građana, jer je notorna činjenica da je za vreme okupacije postojao u

Djakovu logor čiji su stražari bili općinski redari Čajkovac, Nekić, Radotović i Punda, kako je to iskazao svjedok Bernardić Vjekoslav, a osim toga je također iskazom toga svjedoka utvrđena već poznata činjenica da su za ono vrijeme kada je okrivljeni bio gradonačelnik hapšeni i zlostavljani mnogi Židovi, Srbi kao i Cigani, te otpremani u logor, a da okrivljeni ništa nije poduzeo oko toga da se ta progonjena lica spase, već je makar i posredno davanjem pomoći po općinskim stražarima, pomagao okupatoru odnosno njihovim pomagačima u čuvanju logora te unatoč svih zločina koji su se pred njegovim očima dešavali zadržao za cijelo vrijeme okupacije položaj načelnika dakle vršio u organima neprijateljske vlasti službu na mjestu naročito važnom za okupatora i njegove pomagače. Uvaživši sve to neodlučna je okolnost, da li je okrivljeni možda gdje kome iz osobnih razloga i pomogao, jer da to nije bilo iz principijelnih razloga svjedoče napred navedene okolnosti.

Na temelju toga proglašen je okrivljeni krivim zbog djela radi kojih je presudjen, a koja su navedena u dispozitivu osude, te je presudjen kao u dispozitivu.

Glede djela optužbe okrivljeni je oslobođen uslijed pomanjkanja dokazala.

Smrt Fašizmu - Sloboda Narodu!

Okružni narodni sud.

U Slav.[onskom] Brodu, dne 25 siječnja 1946.

Zapisničar:

Vuksanović v. r.

M.P.¹⁰

Predsjednik vijeća:

Gvozdić v. r.

Za točnost:

...¹¹ [v.r.]

Izvornik, strojopis

Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 1560, [Presuda Okružnog Narodnog suda u Slavonskom Brodu, od 25. siječnja 1946., Miji Kirhmajeru]

10 Okrugli pečat: Okružni - Narodni sud SLAV. BROD (u sredini grb FNR Jugoslavije).

11 Potpis nečitak.

2.

Glas Slavonije, Glasilo Narodne fronte za Slavoniju, izvješćuje 31. siječnja 1946. o presudi Okružnog Narodnog suda u Slavonskom Brodu, od 25. siječnja 1946., bivšem đakovačkom načelniku Miji Kirhmajeru na kaznu prisilnog rada s lišenjem slobode u trajanju 20 godina i na gubitak građanskih i političkih prava u trajanju 10 godina te na konfiskaciju cjelokupne imovine

OSUĐEN BIVŠI ĐAKOVAČKI NAČELNIK – USTAŠA

ĐAKOVO. Pred vijećem okružnog Narodnog suda u Slav.[onskom] Brodu odgovarao je bivši đakovački načelnik Mjio Kirhmajer, za čije je suđenje vladao veliki interes naročito u Đakovu.¹² Kirhmajera tereti optužnica da je još za vrijeme stare Jugoslavije pripadao terorističkoj ustaškoj grupi sa Janka-puste i stajao u neposrednoj vezi sa poznatim zlikovcem i koljačem Seletkovićem, koji je kasnije postao Pavelićev general. Kao ustaški terorista organizirao je još prije rata atentate i diverzantske akcije na željeznici i tako pripremao kapitulaciju stare Jugoslavije. Za nagradu je Kirhmajer odmah po osnutku fašističke nakaze NDH postao gradski načelnik u Đakovu. Na tom polju on nastavlja službu ustaškim koljačima. Organizirao je hapšenja i otpremanja u koncentracioni logor nevinog stanovništva čiju imovinu pljačka. Sud je Kirhmajera osudio na kaznu prisilnog rada s lišenjem slobode u trajanju od 20 godina te na konfiskaciju cjelokupne imovine. Javni tužilac uložio je žalbu.

[...]

T. B.

Glas Slavonije, god. IV, br. 245, Osijek, 31. siječnja 1946.

12 Zanimljivo je, da onodobni đakovački tisak, *Đakovština*, glasilo Narodne fronte za kotar i grad Đakovo, nije izvijestio o sudenju i presudi Miji Kirhmajeru.

3.

Vrhovni sud Narodne Republike Hrvatske, Zagreb, potvrđuje 23. veljače 1946. presudu Okružnog Narodnog suda u Slavanskom Brodu, od 25. siječnja 1946., Miji Kirhmajeru na kaznu prisilnog rada s lišenjem slobode u trajanju 20 godina i na gubitak građanskih i političkih prava u trajanju 10 godina te na konfiskaciju cjelokupne imovine

K 636/ 46/2

P R E S U D A
U I M E N A R O D A !

Vrhovni sud Hrvatske u Zagrebu u vijeću sastavljenom od pretsjednika Vrhovnog suda Rukavine Ivana, kao pretsjednika vijeća, te članova Vrhovnog suda Dra Plemića Marka i Kovačević Petra kao članova vijeća uz sudjelovanje tajnika Vrhovnog suda Dra Marovića Nikole kao zapisničara, u krivičnom postupku protiv optuženika Kirhmajer Mije pok. Mije iz Djakova radi djela po čl. 3 toč. 6 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, uslijed žalbe optuženika protiv presude Okružnog narodnog suda u Sl.[avonskom] Brodu od 25. siječnja 1946 posl. br. Kz 298/45/11 u nejavnoj sjednici održanoj dana 23. veljače 1946.

PRESUDIO JE :

Ne uvažuje se žalba i potvrđuje pobijana prvostepena presuda.

RAZLOZI :

Optuženik je proglašen krivim djela po čl. 3 toč. 6 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, odnosno po čl. 2 toč. 8 Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj.–

Zbog toga je osuđen na kaznu

a/ lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od dvadeset godina uz uračunavanje već izdržanog pritvora i istražnog zatvora,

b/ gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od deset godina,

c/ konfiskacije cjelokupne imovine.–

Optuženik se žali i protiv izreke o krivnji i one o kazni.–

Njegova žalba nije osnovana.–

Razgovori o emigrantima i o temama, koje su bile predmet razgovora, pokazuju, da je optuženik imao naročitog interesa da vodi takove razgovore a sama činjenica da je sudjelovao pri atentatu na voz između Strizivojna i Mikanovaca, da se solidarisao sa njihovim terorističkim planovima i metodama, pogotovo kada je to učinio skupa sa Seletkovićem Mijom, koji mu je sam pričao o svojim sastancima sa Perčecom [Gustavom].—

Navod žalbe, da niko ozbiljniji u Hrvatskoj nije ustaškoj emigraciji posvećivao pažnje, može biti tačan, ali time se indirektno i priznaje da optuženik sebe ne ubraja među ozbiljnije, jer je on na Seletkovića Miju učinio tako dobar utisak, da je jedino njega smatrao poslije pada bivše Jugoslavije najpodesnijom osobom za načelnika Đakova.—

Optuženik je sam kazao, da je postavljen za općinskog načelnika svakako po predlogu pukovnika Seletkovića Mije, koji je još od prije radio s njime. Ne smeta što je to postavljenje uslijedilo i po želji samog stanovništva Đakova jer je taj morao biti i jedan od ostalih uvjeta. Glavno je pri tome, da je ustaška vlast našla optuženika osobom podesnom za zastupanje i promicanje ustaških političkih interesa i ciljeva.—

Svejedno je da li je mjesto općinskog načelnika imalo za okupatora i njegove pomagače veće ili manje važnosti.—

U ostalom se upućuje na razloge pobijane presude.—

Toliko po pitanju krivnje.—

Po pitanju kazne pak pobijana je presuda uzela kao olakotno da je optuženik pomagao pojedinim osobama, a ne njegovo načelno pomaganje.—

Čl. 4 Odluke o zaštiti nacionalne časti traži aktivno učešće u ostvarenju ciljeva N.[arodno] O.[slobodilačke] B.[orbe] kao i naknadu počinjene štete. Toga konkretno nema, kao što nema ni djelotvornog pokajanja. Stoga uzevši u još i priznanje, porodičnost te neporočnost optuženika odmjerena kazna prikazuje se primjerenom stepenu njegove krivične odgovornosti, tako da su ove olakotne okolnosti došle do izražaja u mjeri kazne i ako ne izrijekom u [...] ¹³

Zbog svega toga nije se uvažila žalba ni u jednom, ni u drugom pravcu, te je riješeno kao gore. —

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

VRHOVNI SUD HRVATSKE NARODNE REPUBLIKE

Zagreb, 23. veljače 1946.

13 Nečitko.

Zapisničar:
Dr. N. Marović s. r.

Predsjednik vijeća:
I. Rukavina s. r.

Za točnost opravka jamči:
Kancelarija Vrhovnog suda Hrvatske

M.P.¹⁴

Izvornik, strojopis

Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 1560, [Presuda Vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske, Zagreb, od 23. veljače 1946., Miji Kirhmajeru]

4.

Odjel za izvršenje kazni Ministarstva unutarnjih poslova NR Hrvatske, izviješćuje 21. prosinca 1946. Upravu Zavoda za prisilni rad Stara Gradiška, da je osuđenik Mijo Kirhmajer umro na Kažnjeničkom odjelu bolnice Rebro u Zagrebu, 1. prosinca 1946., uz navod da su u Kažnjeničkom odjelu bolnice Rebro ostale neke njegove stvari, koje bi trebao podići netko od obitelji, koju bi o tome trebalo obavijestiti

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Odjel za izvršenje kazni

Broj: 57841-V-2-1946.

U Zagrebu, dne 21. XII. 1946.

PREDMET: KIRHMAJER MIJO,
smrt

UPRAVI ZAVODA ZA PRISILNI RAD

ST. GRADIŠKA

Od UDB-e¹⁵ za grad Zagreb pod brojem 15364 / 46 od 2.XII.1946 obavješteni smo da je osuđenik Kirhmajer Mijo dana 1.XII.1946.g. umro u bolnici na Rebru.¹⁶

14 Okrugli pečat: VRHOVNI SUD HRVATSKE (u sredini zvijezda petokraka s klasjem).

15 Uprava državne bezbjednosti.

16 Prema iskazu Ivana i Ljubice Kirhmajer iz Đakova, 10. kolovoza 2007., Branku Ostajmeru, a prema navodima Mijinog brata Pavla i nećaka Miše Kirhmajera iz Đakova, koji su bili prisutni sudenju na Oružnom Narodnom sudu u Slavanskom Brodu, 25. siječnja 1946., Mijo je već tada bio izrazito mršav i narušenog zdravlja.

Od imenovanog su ostale neke stvari, koje bi trebalo podići kod pomenute bolnice kaŹnjenički odjel t.j. da se obavjesti njegova obitelj ili slično, da pomenute stvari preuzmu.¹⁷

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

M.P.¹⁸

NAČELNIK:
Petar Müller [v.r.]
/Petar Müller/

Izvornik, strojopis

Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 1560, Zavod za prisilni rad Stara Gradiška

5.

Odjel za izvršenje kazni Ministarstva unutarnjih poslova NR Hrvatske, izviješćuje 6. siječnja 1947. Zavod za prisilni rad Stara Gradiška, da je osuđenik Mijo Kirhmajer umro u KaŹnjeničkom odjelu bolnice Rebro u Zagrebu, 1. prosinca 1946.

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Odjel za izvršenje kazni
Broj: 62706-V-2-1946.

U Zagrebu, dne 6. I. 1947.

PREDMET: Osuđenik KIRHMAJER MIJO – smrt.

ZAVODU ZA PRISILNI RAD

STARA GRADIŠKA

Od strane Odjela unutrašnjih poslova pri Narodnom odboru grada Zagreb broj 163549 / 46 od 2.XII.1946.g. primili smo obavjest, da je osuđenik

17 Prema iskazu Ivana i Ljubice Kirhmajer iz Đakova, 10. kolovoza 2007., Branku Ostajmeru, navedene je stvari preuzeo odnosno dobio iz Zavoda za prisilni rad Stara Gradiška Mijin brat Pavle Kirhmajer.

18 Okrugli pečat: NARODNA VLADA HRVATSKE MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA (u sredini zvijezda petokraka s klasjem).

KIRHMAJER MIJO koji se je nalazio na izdržavanju kazne u tom zavodu dana
1.XII.1946.g. umro u bolnici Rebro.

Provedite isto u tamošnjoj evidenciji.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

M.P.¹⁹

NAČELNIK:
Petar Müller [v.r.]
/Petar Müller/

Izvornik, strojopis

Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 1560, Zavod za prisilni rad Stara Gradiška

Ante Super. Andrija Tilman. Josip Japunčić. Stjepan Vuljak. Petar Polegubić. Jozo Barić. Jozo Martinović.
Stjepan Mateković. Ivica Abramović. Antun Vuljak. Vladimir Sečka. Antun Herceg. Leopold Šuper.
Miško Kirhmajer. Stjepan Petak. Vladimir Frajtić. Petar Stegulić. Ante Dobrila. Blaž Nemeć.

**Mijo Kirhmajer sa skupinom Hrvata političkih zatvorenika
(snimka nastala najvjerojatnije 1939.)**

19 Okrugli pečat: NARODNA VLADA HRVATSKE MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA (u sredini zvijezda petokraka s klasjem).

SUMMARY

Vladimir Geiger

The fate of the Mijo Kirhmajer (Kirchmayer), municipal perfect of Djakovo
in the time of the Independent Croatian State, 1941-1945

M. Kirhmajer (Kirchmayer) is best known among Djakovo citizens, and in Historiography and journalism as well, as a member of the "Legion of fighters for freedom and Croatian Independence" an illegal terrorist group, mainly comprised of Djakovo citizens, who in April 1930, under the leadership of the Croatian political emigrants in Austria and Hungary, A. Pavelic and G. Perčec, intended to assassinate Croatian delegation, which had been scheduled to visit King Alexander Karadjordjevic in Belgrade and to express him the loyalty and support of Croatia and Croatian population regarding the introduction of dictatorship in January 1929. A bomb attack was planned on the railway line between Strizivojna-Vrpolje and Stari Mikonovci. In May 1931 with a group of Croatian nationalists, participants in the attempt of a terrorist act Mijo was sentenced to death by hanging before the National Tribunal for the Protection of State in Belgrade, then pardoned to life imprisonment, 1936 his sentence was reduced to 20 years of hard imprisonment, and in 1939 he was amnestied. After the proclamation of the NDH (The Independent State of Croatia) as a convinced Croatian nationalist Mijo was appointed municipal perfect of Djakovo in May 1941, a duty he performed until April 1945. Archives and publications allow supplementing and correction of previous findings and arguments and a more accurate reconstruction of Mijo's fate. In the immediate postwar period Mijo was arrested by the new communist government, noone knows when, where and under what circumstances. Since 27 November 1945 he is in the investigative detention. District People's Court in the Slavonski Brod sentenced him on 25. January 1946 to the penalty of deprivation of liberty with the forced labor of 20 years, the loss of civil and political rights, and confiscation of all assets. The sentence was upheld by the Supreme Court of the Croatian People's Republic in Zagreb on February 23th 1946. While serving the sentence in the Department of forced labor in Stara Gradiska Mijo died on 1st December 1946 at the convict department of Rebro Hospital in Zagreb.